

dwudziestolecia międzywojennego, P. 2015. – Mulczyński J., *Życie artyst. w Poznaniu w l. 1919-1939. Instytucje, salony, wystawy*, P. 2019.

Jastrząb Ł., *Inwentarz ekslibrisów Bibl. Kórnickiej. Z. 1. Sygnatury 1-2310*, Kórnik 2014. – 50 *Aukcja książek i grafiki na portalu www.secretera.pl*, Antykwiariaty Warsz. Lamus, W. 2020, s. 180, poz. 351.

Nowy kur., 1931 nr 104 (6 V), s. 5, nr 219 (23 IX), s. 7, nr 235 (11 X), s. 12 (inserat), nr 247 (25 X), s. 10 (inserat), nr 276 (28 XI), s. 6; 1934 nr 236 (14 X), s. 13; 1935 nr 144 (25 VI), s. 9. – Ilustracja pol., 1932 nr 14, s. 22; 1934 nr 46, s. 2, nr 51, s. 32 (błąd w imieniu S.). – Dz. pozn., 1933 nr 250 (29 X), s. 2; 1934 nr 255 (7 XI), s. 3, nr 257 (9 XI), s. 7; 1935 nr 103 (3 V), s. 4; 1936 nr 1 (1 I), s. 2. – Kur. pozn., 1933 nr 407 (6 IX), s. 8; 1934 nr 420 (16 IX), s. 5, nr 503 (6 XI), s. 7; 1935 nr 13 (9 I), s. 8, nr 25 (16 I), s. 8, nr 65 (9 II), s. 10, nr 73 (14 II), s. 8. – Światowid, 1933 nr 45, s. 27. – Wici wielkop., 1933 nr 10, s. 77, nr 11, s. 84; 1934 nr 1, s. 2, nr 11, s. 85-86 (Turkowski L.). – Gaz. powsz., 1934 nr 236 (16 X), s. 7. – Kupiec - Świat Kupiecki, 1934 nr 38, s. 11 (Grot Z.). – Kur. Średzki, 1934 nr 105 (15 IX), s. 3. – Orędownik, 1934 nr 186 (18 VIII), s. 7, nr 204 (8 IX), s. 7, nr 209 (14 IX), s. 6, nr 214 (20 IX), s. 7, nr 221 (28 IX), s. 6. – Poranek, 1934 nr 1, s. 46. – Kronika m. Poznania, 1935 nr 1, s. 140. – Lech. Gaz. Gnieźnieńska, 1935 nr 87 (13 IV), s. 5. – Tęcza, 1935 nr 3, s. 73. – Almanach Sceny pol., 1945/47.

Muz. Historii m. Poznania, nr MNP D 2232b: Album pamiątkowy. – AP Poznań, Kartoteka Ewidencji Ludności (karta S.). – NAC, fot. S (sygnatury: 1-K-6129, 1-K-6399-1, 1-K-10665-1, 1-M-1265-3).

Informacje Przemysława Michałowskiego z Poznania i Gwidona Miklaszewskiego z Warszawy.

J. Mulczyński

Smuglewicz (Smogulewicz, Szmuglewicz) **Antoni**, malarz dekoracji ściennych i teatr., ur. 15 VI 1743 Warszawa (do chrztu w kolegiacie Św. Jana trzymał go architekt Johann Klemm), zm. 1810 Wilno; syn Łukasza, malarza, i Reginy z Olesińskich, córki malarza Jacka (Hiacynta), spokrewnionej z Szymonem Czechowiczem; brat malarzy: Franciszka, Lucjana, Filipa, Konstantego; stryj Józefa (również malarza). Jego zięciem został malarz Gaspar Borowski. S. kształcił się u swego ojca oraz u Czechowicza. Pracował jako dekorator wnętrz, gł. zamkowych i pałacowych, oraz jako twórca scenografii teatr., które przyniosły mu największy rozgłos. Jego kwalifi-

kacje w dziedzinie kreowania iluzji przestrzennej, niezbędne w malarstwie ściennym, sprzyjały profesji dekoratora teatr. W l. 1765-66 wykonał wspólnie ze swym ojcem Łukaszem malowidła ścienne kaplicy i sali teatr. w zamku Rzewuskich w Podhorcach (wg inwentarzy zamkowych), a także iluzjonistyczną polichromię w tamtejszym kośc. Św. Józefa (wnętrze kopuły i malowidła przy ołtarzu). W 1775 po śmierci Czechowicza uporządkował jego rysunki, podpisując je „invenit Czechowicz” i znacząc swymi inicjałami „AS”. Od 1776 do 1783 utrzymywał kontakty z architektem Carlem Spampanim, wysyłając mu na Litwę projekty różnych elementów wyposażenia wnętrz (m.in. pieców i kominków). W 1780 współpracował ze Spampanim w posiadłości Chreptowiczów w Szczorsach k. Nowogródka oraz w Radziwiłłmontach Radziwiłłów k. Nieświeża. Prawdopodobnie był tam zatrudniony jako malarz dekorator.

Co najmniej od pocz. l. 80. XVIII w. S. należał do malarzy pensjonowanych na królewskim dworze. W 1783 malował salę Departamentu Skarbu i 2 sąsiednie pokoje na pierwszym piętrze Pałacu Rzeczypospolitej w Warszawie. T.r. należał do zespołu twórców malarskiej dekoracji sali teatr. urządzonej w d. Kaplicy Saskiej (zlikwidowanej u schyłku l. 80. XVIII w.) Zamku Królewskiego. W l. 1785-86 opracował dekorację malarską modelu kośc. w Ujazdowie, dzieła przygotowywanego przez grupę architektów i rzemieślników pod kierunkiem Stanisława Zawadzkiego.

W ostatnich l. XVIII w. i na pocz. XIX w. S. pracował jako malarz dekorator we wnętrzach pałaców wznoszonych wg proj. Zawadzkiego w Wielkopolsce. W l. 1800-01 zatrudniony był przez Augustyna Gorzeńskiego w Dobrzycy k. Pleszewa – zakres jego prac pozostaje nieznan, gdyż działał tu także Robert Stankiewicz. Dziełem S. były najpewniej malowidła krajobrazowe (m.in. znakomite pejzaże zdobiące pałacową klatkę schodową) i weduty. Typ kompozycji malarskiej zastosowany w niektórych wnętrzach, m.in. w Sali Balowej, gdzie ściany zostały podzielone za pomocą fikcyjnych kolumn korynckich, nawiązuje do tradycji iluzjonistycznych fresków barokowych. Ok. 1800 (lub 1801-04) artysta zatrudniony był przez Andrzeja Ostroroga-Gorzeńskiego w Smielowie, gdzie malował wraz ze swym bratem Franciszkiem Smuglewiczem dekoracje ścienne w co najmniej 3 wnętrzach pałacowych: Sali Balowej,

Salonie Błękitnym i Pokoju Amorków (obecnie prowadzone są badania stratygraficzne w innych wnętrzach rezydencji). Zakres pracy obu braci jest trudny do ustalenia. Ostatnio pojawiła się supozycja, że to Franciszek był głównym wykonawcą malowideł (Pralat, 2022). Wszystkie dekoracje przypisywane braciom S. mają charakter późnej, klasycystycznej polichromii. W okazałej ośmiobocznej Sali Balowej wprowadzono podziały architektoniczne za pomocą iluzjonistycznych pilastrów jońskich; po obu stronach drzwi namalowano widoki ruin antycznych, zaś na ścianie na wprost okien wyobrażono scenę pożegnania Hektora z Andromachą (to ostatnie malowidło należy uznać za dzieło Franciszka).

W l. 1803-04 S. uczestniczył w dekoracji wnętrza pałacu Fryderyka Skórzewskiego w Lubostroniu k. Żnina – jego dziełem były iluzjonistyczne pejzaże w dużym i małym gabinecie, dekoracja sklepienia biblioteki z przedstawieniami *en grisaille* (m.in. alegorie sztuk i nauk) imitującymi sztukaterie i przypuszczalnie malowidło z ruinami egipskiej świątyni na wsch. ścianie klatki schodowej. Wszystkie wyż. wym. wnętrza pałacowe były restaurowane i wielokrotnie prze-malowywane, toteż trudno ocenić ich pierwotne walory artyst.

Ponadto S. przypisuje się dekoracje ściennie w 2 pałacach wielkop.: Bnińskich w Gultowach k. Kostrzyna (iluzjonistyczna dekoracja sali balowej, 1800-04) oraz generała Wojciecha Lipskiego w Lewkowie k. Ostrowa Wielkop., ok. 1800 (dekoracje: rotundy, salonów egipskiego i krajobrazowego oraz buduaru i westybulu powstały ze znacznym udziałem pomocników; obecnie bardzo przemalowane). Prawdopodobnie artysta wykonał (może wraz z Franciszkiem Smuglewiczem) ok. 1800 malowidła ściennie w pałacu rodziny Wołłowiczów w Świacku k. Grodna (panoplia antyczne oraz romantyczne krajobrazy z elementami iluzjonistycznej architektury). Styl tej polichromii jest bowiem bardzo zbliżony do atrybuowanej mu dekoracji pałacu w Dobrzycy. Pojawiła się supozycja (Aftanazy, t. 1), że malowidła iluzjonistyczne zdobiące salę balową pałacu Ciechanowieckich w Boczekowie, d. woj. połockie, były także dziełem S. (niezachowane).

Niewykluczone, że S. namalował 14 stacji drogi krzyżowej w krużganku odpustowym przy zespole klasztornym karmelitów w Kcyni k. Nakła. Natomiast nie znalazło dotąd potwierdzenia

przypuszczenie, że S. mógł wykonać w l. 1795-96 dekorację plafonu z niderlandyzującą groteską w niewielkim salonie pałacu Wielopolskich w podwarszawskich Oborach. Domniemany kontrakt „ze Szmuglewiczem malarzem” zaginął (Zienc, 1962). Podobnie nadal brak źródłowego potwierdzenia działalności S. w zamku księżnej marszałkowej Izabelli z Czartoryskich Lubomirskiej w Łańcucie. Niewiadomy jest również ewentualny udział artysty w polichromicznej dekoracji kość. Kano-ników regularnych (obecnie par. Wniebowzięcia NPM) w Trzemesznie, przypisywanej jego bratu Franciszkowi. Okazało się natomiast, że atrybuowana mu w dawnych i niektórych nowszych publikacjach dekoracja ścienna gł. klatki schodowej w Zamku Ujazdowskim w Warszawie (proj. w Gab. Ryc. BUW) jest na pewno dziełem jego ojca Łukasza (zachowało się podpisane przezeń pokwitowanie). Również hipotetyczna atrybucja S. rzekomych malowideł ściennych z fragmentami bitew Aleksandra Wielkiego w Elizeum księcia Kazimierza Poniatowskiego na Solcu jest błędna; 3 obrazy o tej tematyce, malowane *en grisaille* na blasze, sygn. i dat. 1775 przez ojca S. znajdują się w LMS.

Równocześnie przez całe życie S. zajmował się malowaniem dekoracji przeznaczonych dla scen królewskich i publicznych, przedstawiających architekturę, pejzaże (ze sztafagem architektonicznym lub bez), oraz obrazów scenicznych o charakterze fantastycznym. Już w 1766 sporządził „model na theatrum”, czyli prawdopodobnie proj. dekoracji scenicznej dla królewskiego teatru, za co otrzymał honorarium w wysokości 1507 zł i 15 groszy. W 1782 jego nazwisko odnotowano w dokumentach dotyczących wydatków na Teatr Mały w Łazienkach. W l. 1783-86 malował dekoracje dla teatru w Zamku Królewskim w Warszawie. Wraz z Wawrzyńcem (Laurentym) Jasieńskim stworzył oprawę plastyczną spektakli *L'Antipathie du mariage*, *Colonne* i *Crispin medicin* Noëla Lebretona de Hauteroche (1783). 12 III 1786 otrzymał wynagrodzenie za „namalowanie drzewa, ulicy, furty ogrodowej wraz z murem”. Od 1788 realizował scenografie dla teatru w Pomarańczarni w warsz. Łazienkach. W sierpniu t.r. zaprojektował tam dekorację sceniczną przedstawiającą „gabinet”, za którą otrzymał we wrześniu 1530 florenów, zaś w październiku wykonał prospekt wyobrażający pomnik Jana III w Łazienkach, dzieło Franciszka Pincka.

Od 1793 datuje się ścisła współpraca S. z Wojciechem Bogusławskim. Początkowo artysta tworzył dekoracje dla Teatru Nar. w Warszawie. Inaugurację stanowiła oprawa plastyczna opery *Axur, król Ormus* (1793) Pierre-Augustina Caron de Beaumarchais w adaptacji Bogusławskiego z muzyką Antonia Salieriego – S. opracował 6 obrazów scenicznych, które przedstawiały: „1. Okolicę zamieszkałą nad morzem. 2. Ogród z kioskiem w seraju sultana, iluminowany, transparentowy. 3. Salę wielką w pałacu sultana. 4. Wnętrze meczetu. 5. Tenże sam meczet zewnątrz. 6. Salę mniejszą w pałacu sultana”. Kolejne dekoracje powstały do spektaklu *Rzecz rzadka* (*Cosa rara, ossia bellezza ed onestà*) z muzyką Vicente Martina y Solero, librettem Lorenza da Ponte (tłum. Bogusławski), a także do słynnej opery Bogusławskiego *Cud mniemany, czyli Krakowiaczy i górale* z muzyką Jana Stefaniego (premiera 1 III 1794). Wiadomo, że S. wykonał 2 dekoracje – przedstawiające las i wieś (niezachowane); wygląd tego ostatniego obrazu, wykorzystanego m.in. w trzecim akcie (scena VI), znany jest dzięki akw. Friedricha Antona Lohrmanna z 1794 (akw. zaginiona po 1944, uwieczniona na fot., Zb. Fot. i Rys. Pomiarowych IS PAN). W l. 1796-99 S. pracował dla teatru zorganizowanego przez Bogusławskiego w koście pofranciszkańskim we Lwowie. Zapewne wykonał tam m.in. dekoracje do *Cudu mniemanego, czyli Krakowiaków i górali* (1796; po długich pertraktacjach Bogusławskiego z cenzurą zgodzono się na wystawienie spektaklu), do *Hamleta* wg Szekspira oraz do *Iskahara, króla Guaxary* Bogusławskiego z muzyką Józefa Elsnera (oba spektakle 1797).

Po powrocie do stolicy (maj 1799) S. związał się na kilka lat ze sceną narodową. Dekorował m.in.: melodramy z muzyką Elsnera *Sydney i Zuma, czyli moc kochania czarnej niewiasty* (1798) oraz wspomniany *Iskahar...*; dramaty – *Groby Werony, czyli Romeo i Julia* Louisa-Sébastiena Merciera w adaptacji Bogusławskiego i Elsnera, *Drzewo Diany, czyli miłość wszystko zwycięża* Martina y Solero (oba spektakle w 1799), *Klara z Hohe-neichen* Christiana Heinricha Spiessa, *Dziewica Słońca, czyli Kora i Alonzo* Augusta Friedricha F. von Kotzebuego, *Podkanclerzy* Franza Krattera i *Honor kobiet* Friedricha Juliusa Wilhelma Zieglera (wszystkie wyst. 1800); tragedie – *Hrabia Essex, feldmarszałek angielski* (na podstawie dramatu Johna Banksa) wg Johanna Gottfrieda

Dycka, *Abelino, wielki bandyta włoski (wenecki)* wg Johanna Heinricha Zschokkego w adaptacji Andrzeja Michała Horodyskiego oraz *Alzira, czyli Amerykanie* Woltera; opery – *Święto Braminów słońca* Wenzla Müllera z librettem Carla Friedricha Henslera w adaptacji Bogusławskiego (1800), *Amazonki, czyli Herminia* Bogusławskiego i Elsnera (1801), a także *Flet czarnoksięski* (1801 lub 1802) wg *Czarodziejskiego fletu* Wolfganga Amadeusa Mozarta i *Przerwaną ofiarę* Petera Wintera (1802). O tej ostatniej recenzent Gaz. warsz. pisał entuzjastycznie: „okazałość dekoracji będących dziełem wybornego pędzla J.P. Smuglewicza i ubiorów odpowiadała wielkości rzeczy ...”. W 1803 malował wraz z Antoniem Scottim dekoracje do opery heroiczno-komicznej *Telemak, królewicz Itaki* Franza Antona Hoffmeistera (3 dekoracje spośród 8 malował S.), zaś w r. następnym do opery *Dwa dni trwogi, czyli Woziwoda paryski* Luigiego Cherubiniego (dziełem S. były 2 dekoracje – przedstawiające przedmieście paryskie i widok wioski, Scottiego – 1 obraz).

W 1801 S. przygotował kilka nowych dekoracji dla teatru w Kaliszu, stworzonego przez Bogusławskiego. Były to scenografie do: *Cyda* Pierre’a Corneille’a, *Edypa* Woltera, do opery Elsnera *Sultan Wampur, czyli nieroztropne życzenia* (pierwowzór stanowiło dzieło Augusta von Kotzebuego) i tragedii wg Szekspira *Otello, czyli Murzyn w Wenecji*.

W 1804 S. wyjechał do Wilna, gdzie pozostał do końca życia. Nie otrzymał posady wykładowcy perspektywy, obiecanej mu przez rektora tamtejszego uniwersytetu Hieronima Stroynowskiego, i nadal pracował przede wszystkim jako twórca dekoracji teatr., zapewne powtarzając koncepcje zrealizowane w warsz. Teatrze Nar. Był autorem oprawy plastycznej oper: *Palmira królowna perska* Antonia Salieriego, *Flet czarnoksięski*, *Axur, król Ormus*, *Święto Braminów słońca* i innych. Z tego okresu pochodzi również proj. dekoracji ściennej salonu w kamienicy kanonika inflanckiego Ignacego Houwalda przy ul. Zamkowej w Wilnie (akw., tusz, pióro, lawowanie, sygn., 1804-10, MNW): w części centralnej, wydzielonej za pomocą płycin ozdobionych motywami kandelabrowymi, artysta przewidywał iluzjonistyczną dekorację skomponowaną z fragmentarycznie pokazanego pałacu i parku. Podobno w 1805 pomagał swemu bratu Franciszkowi przy malowaniu plafonów w sali bibl. Uniwersytetu Wil.

S. należał do najwybitniejszych pol. malarzy teatr. 2. poł. XVIII w. We wczesnych dekoracjach scenicznych pozostawał pod silnym wpływem barokowego malarstwa iluzjonistycznego. Przedstawiał monumentalną architekturę ujętą w skomplikowanych skrótach perspektywicznych. Jak pisał Wojciech Bogusławski, „Niewielu malarzy mogło z nim pójść w porównanie, osobliwie w scenicznej architekturze”. Z czasem złożona perspektywa i rozmach ustąpiły miejsca kameeralnym formom architektonicznym i skłonności do wyznaczania centralnego punktu dekoracji za pomocą wyraźnie zaakcentowanych osi kompozycyjnych. Późniejsze scenografie – zwłaszcza te przedstawiające pejzaż i architekturę – cechuje swoboda, umiar i troska o kolor lokalny. Główne przesłanie preromantycznego teatru: wzruszać i przekonywać, uwydatniały obrazy sceniczne S. naśladujące rzeczywistość, a zarazem wywołujące pożądany nastrój. W jego dojrzałej twórczości motywy znamienne dla dekoracji klasycystycznej spletają się z preromantyczną scenerią, urzekającą baśniowością, budowaną przez umiejętnie kreowaną aurę, jak np. w proj. do *Fletu czarnoksiężskiego* Mozarta, gdzie artysta starał się stworzyć wrażenie tajemniczości (tusz, akw., gwasz, MNK).

Poza wyż. wym.: MNK – 8 rys. tuszem, akw., gwasz (6 proj. dekoracji teatr. oraz 2 proj. dekoracji ściennych); Muz. Książąt Czartoryskich, Oddz. MNK – *Kameduła, żebrak i dama*, scena rodzajowa, ol.; Muz. UJ – 24 akw. i gwasze, niektóre sygn. (proj. dekoracji ściennych, elewacje i fasady budynków, szkice scenografii, krajobrazy); MNP – *Ruiny antyczne (Zwaliska)*, gwasz płótno, sygn.: „ANTO./Smuglewicz/ 1776” (ze zb. Pozn. TPN; drugi gwasz o identycznej tematyce i wymiarach, prawdopodobnie *pendant*, zaginął); BN – *Église du Grand Architecte de tout l'Univers* (proj. świątyni Wielkiego Budowniczego z emblematami masonskimi, akw., pióro, tusz, sygn., ok. 1804); Gab. Ryc. BUW – dekoracja teatr. (?) lub proj. dekoracji do iluminacji, verso: *Studium wnętrza pałacowego*, ol., pióro, pędzel, tusz, lawowanie, sygn.; MNW – 2 proj. malowideł ściennych z iluzjonistyczną architekturą, tusz, akw., sygn., 1 proj. architektoniczny, tusz, sygn., 2 pejzaże leśne (proj. sceniczne), ol., tusz, lawowanie (ze zb. J.I. Kraszewskiego); LMS – proj. dekoracji teatr., szkic ol.

Dmuszewski L.A., Żółkowski A., *Dykcjonarzyk teatr.*, P. 1808, s. 16. – Ciampi S., *Notizie di medici, maestri di musica e cantori, pittori, architetti, scultori ed altri artisti italiani in Polonia e Polacchi in Italia*, Lucca 1830. – Rastawiecki, Sł. mal., t. 2. – Kołaczkowski, *Wiadomości*, s. 147, 313. – Sł. geogr., t. 2, 1881, s. 86 (s.v. Dobrzyca); t. 13, 1893, s. 54 (s.v. Warszawa). – Enc. Org., t. 13, 1902, s. 597. – ThB, t. 31, 1937 (Batowski Z.). – Busse. – *Słownik biogr. teatru pol. 1765-1965*, W. 1973. – Bénézit, t. 9. – *Pol. bibliografia sztuki 1801-1944*, t. 1, cz. 2, Wr. 1976. – PSB, t. 39, 1999-2000 (Król-Kaczorowska B.). – Frankowska B., *Encyklopedia teatru pol.*, W. 2003. – Baranowski H., *Bibliografia Wilna*, t. 3: za l. 1999-2005 oraz uzupełnienia, Toruń 2007. – *Lietuvos dailininkų žodynas / Dictionary of Lithuanian Artists*, t. 2: 1795-1918, red. Širkaitė J., Vilnius 2012 (Gasiūnas V.). – *Słownik architektów i budowniczych środowiska warsz. XV-XVIII w.*, red. Migasiewicz P., Osiecka-Samsonowicz H., Sito J., W. 2016 (Manikowska E.). – AKL, t. 104, 2019 (Bernatowicz A.).

O celniejszych malarzach pol., A. Gałęzowskiego i Spółki kal. Domowy..., 1832, s. 27. – [Titius J.], *Rys historyczny przedstawień teatr., mianowicie w języku pol., na Litwie*, Wizerunki i Roztrząsania Naukowe, 1841 t. 19, s. 86. – Chodźko L., *Histoire de Pologne, Septième série...*, Paris [1855], s. 94. – Raciborski J., *Monografia Kalisza*, Kalisz 1912, s. 96, 97. – Tatarkiewicz W., *Rządy artyst. Stanisława Augusta*, W. 1919. – Bernacki L., *Teatr, dramaty i muzyka za Stanisława Augusta*, t. 1-2, Lw. 1925. – Lauterbach A., *Warszawa*, W. 1925. – Szachówna M., *Kalisz i jego okolice*, Kalisz 1927, s. 115. – Stryjeński T., *Pałace wiejskie i dwory z czasów saskich, Stanisława Augusta i Księstwa Warsz. w woj. poznań. na podstawie podróży odbytej w lipcu 1929 r.*, W. 1929, s. 27, 60, 68, 78. – Dobrzycki J., *Studia nad wiejskimi pałacami wielkop. z doby klasycyzmu*, PKHS, V, 1930-34, s. XVa-XVII (spraw. z posiedzenia z 15 XI 1928). – Opałek M., *Zapomniane palety*, Lw. 1932, s. 6, 10. – Kiezkowski W., *Carlo Spampani, architekt włoski czynny w Polsce w XVIII w.*, BHSiK, I, 1932/33, s. 24, 26, 30-31. – Miller A., *Teatr pol. i muzyka na Litwie jako strażnice kultury Zachodu (1745-1865). Studium z dziejów kultury pol.*, Wilno 1936. – Alexandrowiczowa M., *Dzieje teatru wil.*, Wilno 1938 (odbitka z: *Wilno i ziemia wil.*, t. 2), s. 11. – Lorentz S., *Natolin*, W. 1948. – Szwankowski E., *Teatr W. Bogusławskiego w l. 1799-1814*, Wr. 1954. – Król B., *Antoni Smuglewicz - malarz teatr.*, Pam. teatr., V, 1956 z. 2-3, s. 317-347. – Taż (Król-Kaczorowska B.), *Budynek Teatru Nar. (1779-1833)*, tamże, VII, 1958 z. 1, s. 66-96. – Taż, *Łazienkowski teatr w Pomarańczarni*, W. 1961. – Moszoro. – Zienc A., *Dwór w Oborach*,

- BHS, XXIV, 1962 nr 2, s. 197. – Bernoulli J., *Podróż po Polsce (1778)*, [w:] *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, oprac. Zawadzki W., W. 1963, t. 1, s. 434. – Bogusławski W., *Dzieje Teatru Nar. na trzy części podzielone oraz Wiad. o życiu sławnych artystów*, posłowie Balicki S.W., W. 1965, s. 108, 111-112, 146, 161, 164, 170. – Tatarkiewicz W., *O sztuce pol. XVII i XVIII w. Architektura, rzeźba*, W. 1966. – Król-Kaczorowska B., *Oprawa plastyczna widowisk w teatrze pol. Oświecenia (dekoracje i kostiumy)*, [w:] *Teatr. Nar. w dobie Oświecenia*, Wr. 1967, s. 210-211, 212. – Wierzbicka-Michalska K., *Sześć studiów o teatrze stanisławowskim*, Wr. 1967. – Ostrowska-Kębowska Z., *Architektura pałacowa 2 poł. XVIII w. w Wielkopolsce*, P. 1969. – Walicki M., Tomkiewicz W., Ryszkiewicz A., *Malarstwo pol. Manierizm, barok*, W. 1971. – Majewska-Maszkowska B., *Mecenat artyst. Izabelli z Czartoryskich Lubomirskiej 1736-1816*, Wr. 1976. – Bystron-Kwiatkowska A., Warszucki A., *Wystrój malarski wnętrza pałacu w Lubostroniu*, *Ochrona Zabytków*, XXXIV, 1981, s. 67, 69, 70. – Raszewski Z., *Bogusławski*, W. 1982. – Kwiatkowski M., *Stanisław August król-architekt*, Wr. 1983. – Lorentz S., Rottermund A., *Klasycyzm w Polsce*, W. 1984. – Król-Kaczorowska B., *Teatry Warszawy*, W. 1986. – Kwiatkowska M.I., *Malarstwo i rzeźba w l. 1765-1830*, [w:] *Sztuka Warszawy*, red. Karpowicz M., W. 1986. – Raszewski Z., *Krótką historią teatru pol.*, W. 1990. – Aftanazy R., *Dzieje rezydencji na d. kresach Rzeczypospolitej*, t. 1-2, Wr. 1991; t. 3, Wr. 1992; t. 4, Wr. 1993; t. 7, Wr. 1995. – Ostrowski J.K., *Kość. par. pw. Św. Józefa w Podhorcach*, [w:] *Kościół i klasztor rzymskokatolickie d. woj. ruskiego*, t. 1, Kr. 1993. – Król-Kaczorowska B., *Niezapomniany Smuglewicz*, Pam. teatr., 1999 z. 3-4, s. 5-20. – Свирида И.И. [Swirida I.I.], *Между Петербургом, Варшавой и Вильно. Художник в культурном пространстве XVIII - середины XIX вв. Очерки*, Москва 1999. – Ostrowski J.K., Petrus J.T., *Podhorce. Dzieje wnętrza pałacowych i galerii obrazów*, współpraca Kozyr O., Sabodasz T., Sołtys A.Z., Kr. 2001. – Andrzejewska E., Witkowski J., *Odkrycia i konserwacja malowideł ściennych Roberta Stankiewicza i Antoniego Smuglewicza w pałacu w Dobrzycy*, pow. Pleszew, Wielkop. biul. Konserwatorski, II, 2003, s. 147, 149, 153. – Šabasevičius H., *Klasicizmas ir XVIII a. pabaigos - XIX a. pradžios vilniaus teatrinė kultūra*, [w:] *Laurynas Gucevičius ir jo epocha*, Acta Academiae Artium Vilnensis, 32, red. Butvilaitė R., Jankauskas V., Vilnius 2004, s. 147, 149-150. – Bernatowicz A., *Niepodobne do rzeczywistości. Malowana groteska w rezydencjach Warszawy i Mazowsza 1777-1820*, W. 2006. – Kaśniewska R., *Dobrzyca. Fortalicja - pałac - muzeum*, Dobrzyca 2007. – Bernatowicz A., *Francuskie wzo-*
- ry w środowisku warsz.* *Dekoracja plafonu w rezydencji Wielopolskich w Oborach*, [w:] *Kultura artyst. Warszawy XVII-XXI w.*, red. Michalczyk Z., Pieńkos A., War-dziński M., W. 2010, s. 93, 94. – Michalczyk Z., *Warsz. malarz Łukasz Smuglewicz. Nowe ustalenia i hipotezy*, tamże, s. 177, 178, 182, 190. – Jędrzychowski Z., *Teatra grodzieńskie 1784-1864*, W. 2012. – Glemża J.R., *Istoriniai Lietuvos architektūros paveldo interjerai. Istorija, tvarkyba, vertinimas*, Vilnius 2014, s. 88. – Jankowski A., *Pałac w Lubostroniu Fryderyka Skórzewskiego, pomnik rodowej dumy i zamilowania sztuk plastycznych...*, Bydgoszcz 2014, s. 7, 9, 78, 80, 85, 86, 88, 92, 94-95. – *Słownik artystów, rzemieślników...*, [w:] *Kościół i klasztor rzymskokatolickie d. woj. ruskiego*, t. 23, oprac. Biernat M., Łepkowski M., Mamajko K., Ostrowski J.K., Ruszczyk G., Kr. 2015. – Bernatowicz A., *Malarze w Warszawie czasów Stanisława Augusta. Status - aspiracje - twórczość*, W. 2016. – Bojanowska A., Wolański A., *Elizeum dla przyjaciół i pięknych pań - devoué ou aux Amis, ou aux jolies femmes*, [w:] *Elizeum. Podziemny salon księcia dla przyjaciół i pięknych pań*, W. 2016, s. 74-76. – Biłozór-Salwa M., *Nieznane rys. F.A.A. Lohrmanna do opery Axur, król Ormus. Uwagi o bibliotece Stanisława Augusta jako źródle inspiracji*, [w:] *Splendor i wiedza. Biblioteka królewska Stanisława Augusta. Eseje*, W. 2022, s. 134, 135. – Prałat E., *Smuglewiczowie w Śmiełowie*, [w:] *Antyk w pol. sztuce i kulturze artyst. k. XVIII i w XIX w. / Antiquity in Polish Art and Artistic Culture of the End of the 18th and the 19th Centuries*, red. Malinowski J., Raj G. (seria „Sztuka Europy Wsch.”, t. 10), W.-Toruń 2022, s. 35-45.
- Kraszewski, Cat., s. 27. – Bołoz-Antoniewicz, Kat. – Ochenkowski H., *Galeria obrazów. Kat. tymczasowy*, Muz. XX. Czartoryskich, Kr. 1914, poz. 173. – *Kat. galerii im. Mielżyńskich TPN w Poznaniu*, P. 1932. – Dąnysz-Fleszarowa R., *Kołodziejczyk J.*, Warszawa. *Przew. krajoznawczy*, W. 1938, s. 230. – Suchodolska M., Jakimowicz I., Jaworska J., *Rysunki z kolekcji J.I. Kraszewskiego w MNW*, W. 1961. – *Sztuka warsz.* – Sulerzyska T., *Kat. rys. z Gab. Ryc. BUW*, cz. 3, *Varia*, W. 1972. – Grońska M., *Rys. artystów pol. i obcych w Polsce działających od XVII do XX w. Kat. wybranych zb. BN do r. 1975*, W. 1991. – KZSP, seria nowa, t. 11, cz. 1, 1993. – *W kregu wil. klasycyzmu...*, red. Charazińska E., Bobrow R., MNW, W. 2000, s. 191, 559 (Zalęski K.). – *Kat. dzieł malarstwa, rys. lawowanego i rzeźby ze zb. Pozn. TPN*, red. Suchocka D., MNP, P. 2008, s. 103. – Kostolowska E., *Muz. im. A. Mickiewicza w Śmiełowie*, Oddz. Muz. Nar. w Poznaniu, Żerków 2012, s. 11, 12. – Libicki M., Libicki P., *Dwory i pałace wiejskie w Wielkop.*

sce, P. 2013. – Biłozór-Salwa M., *Rysunki dawnych mistrzów. Wiek XV do l. 20. XIX w. Szkoła pol.: S., Gab. Ryc. BUW, kat. zb., W.* 2019.

Gaz. warsz., 1802 dod. do nr 90, s. 1527; 1804 dod. do nr 29, s. 500 (*Teatr pol. w Warszawie*). – Ziemia, 1912, s. 86-87 (Olszewski J.). – Tyg. il., 1921 półr. I, s. 52 (Adamowicz B.). – Prace i Materiały Sprawozdawcze Sekcji Historii Sztuki TPN w Wilnie, II, 1935, s. 258 (Ruszczyk F.).

BJ, rkps 5396, t. 6: *Józefa Peszki profesora malarstwa przy uniwersytecie krak. „Wiad. o malarzach pol.”*, k. 279. – Arch. PAN Warszawa, III-2: Zespół Z. Batowskiego, teka nr 25, d. f-3 (obwoluta „Smuglewicz”); teka nr 27, d. q-5, s. 916; teka nr 43, d. q-9 (noty w obwolucie „Smuglewicz”); teka nr 47, d. q-21 (kat. galerii im. Mielżyńskich w Poznaniu); teka nr 50, d. q-1, s. 281 (wypisy z Arch. Skarbowego, oddz. XXVII), s. 317 (wypisy z Arch. Skarbowego, oddz. XXVIII). – AGAD, Arch. Kameralne nr III/441, s. 180 (pokwitowanie S. z 19 II 1786), s. 181 (pokwitowanie S. z 12 III 1786), III/447, s. 150 (zaliczka za dekorację „gabinetu” w teatrze w Starej Pomarańczarni, 1788), 152 (pokwitowanie z 13 X 1788 za malowidło przedstawiające Jana III na koniu); Arch. Radziwiłłów, dział V, nr 14694 (39 listów S. do Carla Spampaniego, l. 1776-83); Zb. Popielów nr 368, k. 97: *Regestr Generalny wydatku na Model podług projektu ...* (dot. kość. Ujazdowskiego, 22 IX 1786); nr 389: *Bilan de la Recette et de Dépense relativement aux Batisses de Sa Majesté sous la Direction de Monsieur de Bacciarelli dans le Courant de l'Année 1788*, s. 491; *État général de la dépense des Batisses pour le mois de 7-bre 1788*, s. 534, 538. – IS PAN, materiały słownika art. pol., wydruki ze stron internetowych: <http://www.zerkow.pl> (dot. Muz. im. A. Mickiewicza w Śmiełowie, dostęp 08.11.2017).

A. Bernatowicz

Smuglewicz Feliks Antoni, malarz, ur. 1824, zm. po 1874. Syn Józefa, bratanka Franciszka Smuglewicza; wnuk Filipa. Podobno był zaangażowany w patriotyczny ruch szlachty żmudzkiej. Jego brat Piotr Aleksander, lekarz konspiracyjny przeciw caratowi, zarządzał majątkiem w Swirlauku (Svyrilaukis) na Łotwie (obecnie Jaunsvirlauka, k. Jelgawy), w którym S. często bywał.

Początkowo S. uczył się w szkole dla szlachty okręgu kowieńskiego. W l. 1847-52 studiował jako wolny słuchacz w akademii sztuk pięknych

w Petersburgu. Kształcił się tam w dziedzinie malarstwa hist. u Aleksieja Markowa. Utrzymywał kontakty m.in. z Rusieckim (zapewne Bolesławem). W lutym 1852 ubiegał się o zaświadczenie z uczelni, umożliwiające bezpłatne uzyskanie paszportu, gdyż – jak stwierdzono w publikowanym dokumencie – pragnął wyjechać za granicę, aby doskonalić swe umiejętności w sztuce. Władze akademii przychyliły się do prośby S. i wydały stosowny dokument potwierdzający jego zdolności i pracowitość, a także wyrażając nadzieję na spodziewane korzyści artystyczne.

Malował portrety i obrazy o tematyce religijnej. Jego autorstwa *Chrystus Ukrzyżowany*, 1851, znajdował się w kość. Św. Jakuba Apostoła w Owancie (Alanta, Alunta) k. Wilkomierza. Podobno w 1860 S. wykonał dekorację malarzką drewnianego kość. w Nowym Mieście (inaczej Naumiestis; obecnie Žemaičių Naumiestis) k. Szyłokarczmy na Żmudzi. W dokumentach kość. Św. Jana Chrzciciela w Łopkach k. Kowna zapisano pod r. 1859 i 1874, że 3 obrazy w ołtarzach: *Ukrzyżowanie*, *Anioł Stróż* i *Matka Boska* zostały osobiście przekazane przez S. (jako własne prace) ówczesnemu księdzu tej par., Jerzemu Markiewiczowi.

W 2018 do kolekcji litewskiej firmy prawniczej Ellex Valiunas trafił portret Emilii Baniewiczowej (pierwszej żony malarza Jana Baniewicza), ol., z napisami na odwrocie: „Malował z natury / Feliks Smuglewicz / R. 1849- 9 Listopada / w Birzach”, oraz „portret Emily Baniewiczowej. / z Herbstów podobny” (w 2003 portret był wyst. na aukcji w Warszawie). Znany jest także szkic ol. *Studium starego mężczyzny z brodą* autorstwa S. (LMS).

Сборник материалов для истории Императорской С.-Петербургской Академии Художеств, оргас. Петров П.Н. [Pietrow P.N.], cz. 3, С.-Петербург 1866, s. 170. – Кондаков С.Н. [Kondakow S.N.], *Список русских художников к Юбилейному справочнику Императорской Академии художеств ...*, Санкт-Петербург 1914, s. 183. – ThB, t. 31, 1937 (Batowski Z.). – Drėma V., *Pranciškus Smuglevičius*, Vilnius 1973. – Bénézit, t. 9. – Busse. – Aleksandravičius E., *Feliksas Smuglevičius*, Kultūros Barai, 1984 nr 11, s. 48-50. – Свирида И.И. [Swirida I.I.], *Между Петербургом, Варшавой и Вильно. Художник в культурном пространстве XVIII - середины XIX вв. Очерки*, Москва 1999. – 128 *Aukcija*